

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ**

БЕЮ Юрій Іванович

УДК 364-212-787.7(477)(043.3)

**ПРЕВЕНТИВНА РОБОТА СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА В УМОВАХ
НУШ**

спеціальності 231 – «Соціальна робота»

АВТОРЕФЕРАТ

магістерської роботи

за освітньо-професійною програмою «Соціальна робота»

Миколаїв – 2021

Магістерською роботою є рукопис.

Роботу виконано в Чорноморському національному університеті імені Петра Могили, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної роботи, управління і педагогіки

ЧУБУК Руслан Валентинович

Чорноморський національний
університет імені Петра Могили

Рецензент: доктор політичних наук, професор

ЄВТУШЕНКО Олександр Нікіфорович

Чорноморський національний
університет імені Петра Могили.

Захист відбудеться 25 лютого 2021 року о 10.00 на засіданні кафедри соціальної роботи, управління і педагогіки Чорноморського національного університету імені Петра Могили, за адресою: 54003, м. Миколаїв, вул. 1-а Воєнна, 2.

З роботою можна ознайомитись на кафедрі соціальної роботи, управління і педагогіки Чорноморського національного університету імені Петра Могили, за адресою: 54003, м. Миколаїв, вул. 1-а Воєнна, 2.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми роботи обумовлена особливою гостротою, якої набуває сьогодні в Україні проблема превентивного виховання учнів. Діти і підлітки, які є найбільш уразливими у соціальному житті, ростуть та виховуються у складних соціально-економічних та політичних умовах. Знижується позитивний вплив соціального оточення на дитину. Урбанізація населення, надмірна лібералізація інформаційного простору, прагматизація життя, дефіцит спілкування з членами родини та ровесниками, недостатня окресленість морального ідеалу на державному рівні гуманітарної політики призводять до маніпулювання свідомістю дитини, деформації її системи життєвих пріоритетів і цінностей. У багатьох сучасних сім'ях спостерігається нівелювання моральних цінностей. Збільшується відстань між сім'єю і школою. Багато батьків педагогічно некомпетентні і потребують спеціальної підготовки для виховання своїх дітей.

Важливу роль у превентивній діяльності, дослідженні соціальних коренів проблеми, вікових та психологічних особливостей дітей, схильних до девіантної поведінки, вивченні проблеми захисту прав дитинства в Україні, формуванні в учнів потреби у здоровому способі життя відіграє соціальний педагог. Проте аналіз педагогічної практики показує, що роль превентивного виховання у формуванні життєвої компетентності учнів недооцінюється. Про це свідчить недостатня відповідність організації, форм та методів виховання молодших школярів їхнім життєвим потребам та суспільним запитам щодо ранньої профілактики негативних проявів у поведінці учнів.

Виклики часу призвели до реформування середньої освіти та зумовили розроблення нових Концептуальних засад – документа, що наголошує на збереженні цінностей дитинства, необхідності гуманізації навчально-виховного процесу, особистісному підході, розвитку здібностей учнів, створенні навчально-предметного середовища, що в сукупності забезпечують психологічний комфорт учнів та сприяють вияву їхніх творчих здібностей. У зв'язку з реформою української освіти дещо змінилася і діяльність шкільної психологічної служби, зокрема соціального педагога. Проте в нових освітніх умовах діяльність соціального педагога ускладнюється недостатньо розробленими технологіями превентивного виховання молодших школярів, відсутністю відповідної підготовки спеціалістів до цієї діяльності.

Таким чином, вивчення й аналіз психологічної, соціально-педагогічної літератури, теорії і практики превентивного виховання дають змогу констатувати наявність суперечності між потребою у профілактиці негативних проявів у поведінці учнів молодшого шкільного віку і реальним станом превентивного виховання. Розв'язання цієї проблеми вимагає нового підходу до здійснення виховання у загальноосвітньому навчальному закладі, складовою якого є превентивне виховання. Такий підхід ґрунтується на засадах педагогіки партнерства, діяльнісного підходу, гуманістичної та особистісно-орієнтованої педагогіки, в основі яких лежать завдання

попередження негативних проявів у поведінці учня, збереження й зміцнення його здоров'я, надання дитині педагогічної підтримки й допомоги у подоланні життєвих труднощів, формування її готовності до власного життєтворення.

Актуальність описаної проблеми, її недостатня теоретична і практична розробленість зумовили вибір теми магістерського дослідження: **«Превентивна робота соціального педагога в умовах НУШ»**.

Різні аспекти проблеми превентивної діяльності соціального педагога вивчались багатьма науковцями. Проблема формування готовності до превентивної діяльності майбутніх соціальних працівників представлена у працях С. Сургової (використання методів превентивної педагогіки в системі підготовки майбутніх соціальних працівників; педагогічні умови підготовки майбутніх соціальних працівників до превентивної діяльності). Проблема профілактики девіантної поведінки неповнолітніх розроблялась у дослідженнях І. Козубовської, В. Оржеховської, В. Татенка, В. Терещенко, Т. Титаренко, Т. Федорченко. Формування здорового способу життя – у наукових працях С. Громбах, О. Дубогай, С. Кондратюк, С. Свириденко. Формуванню життєвої компетентності учнів присвячені дослідження І. Єрмакова, О. Кононко, Д. Пузікова, Л. Сохань. Дані наукових досліджень Л. Дзюбко, Н. Онищенко, Г. Товканець, Б. Чередрецької доводять необхідність здійснення превенції негативних проявів у поведінці дітей молодшого шкільного віку. Соціально-педагогічний аспект роботи з батьками учнів із неблагополучних сімей вивчався науковцями Т. Алексеєнко, О. Гуляр, О. Максимович, В. Приходько, педагогічні проблеми перевиховання – М. Рожковим, М. Фіцулою. Питання трансформації освітньої сфери є предметом досліджень таких вітчизняних науковців, як Н. Авшенюк, В. Андрущенко, Л. Березівська, О. Глушко Л. Гриневич, В. Кремень, О. Локшина, О. Ляшенко, В. Огнев'юк, О. Савченко, О. Пометун, О. Сухомлинська та інші. Різні аспекти змісту соціально-педагогічної превенції молодших школярів досліджували О. Бакаєв, В. Головченко, Т. Демиденко, В. Орлов, В. Приходько, В. Троцько, І. Трубавіна, С. Чернетко, Ж. Шведова та ін.

Об'єкт дослідження – процес превентивної роботи соціального педагога в школі.

Предмет дослідження – передумови девіантної поведінки в рамках превентивного виховання молодших школярів соціальним педагогом в умовах НУШ.

Мета дослідження – розробити та реалізувати авторську ефективну програму превентивного виховання молодших школярів в рамках соціальної роботи в умовах НУШ.

Відповідно до мети, необхідно вирішити ряд завдань:

- 1) розглянути концептуальні аспекти превентивного виховання учнів;
- 2) проаналізувати роль школи у превентивному вихованні учнів та напрями роботи соціального педагога з превентивного виховання учнів;

3) висвітлити НУШ як новий етап в українській системі освіти та проаналізувати превентивну роботу соціального педагога з молодшими школярами в умовах НУШ;

4) провести експериментальне дослідження передумов девіантної поведінки в межах превентивного виховання молодших школярів в умовах НУШ;

5) розробити та реалізувати авторську соціально-педагогічну програму превентивного виховання молодших школярів в умовах НУШ та виявити її ефективність;

6) надати поради батькам та педагогам щодо профілактики девіантної поведінки учнів.

Для розв'язання поставлених мети і завдань були використані відповідні **методи дослідження**, серед яких методи теоретичного пошуку, емпіричного характеру. *Методи теоретичного пошуку*: аналіз наукових джерел з проблеми дослідження, нормативних і програмних документів, методи порівняння, класифікації, систематизації й узагальнення здобутих теоретичних й емпіричних даних, за допомогою яких визначено сутність та умови ефективного здійснення превентивного виховання молодших школярів соціальним педагогом в умовах НУШ. *Методи емпіричного характеру*: діагностичні (анкетування, опитування, бесіда, тести, спостереження); прогностичні (експертні оцінки, узагальнення незалежних характеристик); педагогічний експеримент (констатуючий і формуючий), проведений для перевірки ефективності розробленої автором програми превентивного виховання молодших школярів в рамках соціально-педагогічної роботи в умовах НУШ. *Математичні методи* використані у процесі збирання, обробки та аналізу результатів дослідження.

Наукова новизна. Дістало подальший розвиток дослідження проблеми превентивної роботи соціального педагога в школі. Вперше досліджена проблема превентивного виховання учнів молодшої школи в умовах нової освітньої реформи – НУШ.

Теоретична значущість дослідження полягає у з'ясуванні стану проблеми превентивного виховання учнів у масовій шкільній практиці; аналізі та висновках проблеми превентивної роботи соціального педагога з молодшими школярами в умовах освітньої реформи – Нової української школи.

Практична значущість дослідження полягає у розробці та реалізації авторської програми «Нова школа превентивного виховання» (для учнів початкової школи), інтерактивних та інформаційно-комунікативних технологій превентивного виховання молодших школярів, застосування яких у практиці превентивної роботи значно підвищує її ефективність. Розроблена програма з превентивного виховання може бути використана в роботі з педагогами та батьками молодших школярів. Матеріали роботи можуть бути використані у процесі підготовки спецкурсів і спецсемінарів із загальної педагогіки, теорії та методики виховання у педагогічних навчальних

зкладах; розробці рекомендацій діяльності методичних об'єднань класних керівників, у структурі підвищення фахової підготовки через систему інститутів післядипломної педагогічної освіти; при здійсненні педагогічних досліджень близької проблематики. Основні положення, висновки й рекомендації, розроблені на основі узагальнення дослідницьких матеріалів, можна упровадити в практику роботи соціального педагога та психолога загальноосвітніх шкіл.

Експериментальна база. Дослідження магістерської роботи проводилося на базі Миколаївської загальноосвітньої школи I-III ступенів №23 Миколаївської міської ради.

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів (перший складається з чотирьох підрозділів, другий – з двох; третій – з трьох), висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел із 70 найменувань та 7 додатків. Загальний обсяг магістерської роботи складає 126 сторінок, з них 89 – основного тексту.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовується актуальність теми магістерської роботи; представлено мету і завдання; визначено об'єкт та предмет; сформульовано методологію дослідження; показано теоретичну і практичну значущість отриманих результатів; надано відомості про структуру роботи.

У **першому розділі «Теоретичні аспекти проблеми превентивної роботи соціального педагога в умовах НУШ»** розкрито концептуальні аспекти превентивного виховання учнів; розглянуто роль школи у превентивному вихованні учнів, а також напрями роботи соціального педагога з превентивного виховання учнів; охарактеризовано НУШ як новий етап в українській системі освіти, а також роботу соціального педагога в умовах НУШ; проаналізовано превентивну роботу соціального педагога з молодшими школярами в умовах НУШ.

З'ясовано, що превентивне виховання представляє собою поліаспектний цілеспрямований вплив на особистість у процесі її активної динамічної взаємодії із соціальними інституціями, спрямованої на фізичний, психічний, духовний, соціальний розвиток особистості; вироблення в неї навичок протистояти впливам негативного соціального оточення; попередження і корекцію асоціальних проявів у поведінці дітей і молоді; на допомогу і захист. Визначено, що метою превентивного виховання є досягнення сталої відповідальної поведінки, сформованості імунітету до негативних впливів соціального оточення.

Доведено, що доцільно починати проводити превентивну роботу у старшому дошкільному і продовжувати її до завершення навчання особистістю у ВНЗ. Метою такої роботи є вирішення певних завдань педагогічного, соціального та психологічного характеру, а саме: формування

ціннісного ряду, способів соціалізації, стійкого ставлення до негативних явищ і почуттів, подолання егоцентризму, розвиток емпатії, формування комунікативних якостей, адекватно високої самооцінки, здатності до саморозвитку та самоконтролю, розвиток критичності, соціальної адаптованості, індивідуальних механізмів подолання важких станів і переживань тощо.

З'ясовано, що перехід на нову парадигму превентивного виховання в умовах НУШ сприяв змінам в організації і змісті освітнього процесу, і передбачає використання прогресивних концепцій, досягнень педагогіки та психології на основі гуманізації середовища, в якому перебувають діти. Встановлено, що превентивне виховання молодших школярів соціальним педагогом в умовах НУШ доцільно здійснювати за такими напрямками: права дитини і обов'язки; попередження різного виду насильства в учнівському середовищі та родині; запобігання проявів девіантної поведінки учнів початкової школи; формування моральної свідомості; формування потреби в здоровому способі життя.

Виявлено, що за особистісно-орієнтованого підходу до виховання в умовах НУШ особистість учня визначається відповідним рівнем вихованості, навчальної компетентності, комунікативними вміннями, духовними орієнтирами та цінностями, активною громадянською і соціальною позицією. Виявлено, що такий підхід в організації превентивної діяльності потребує від соціального педагога введення інноваційних технологій, зокрема моделювання інтерактивних форм (спрямованих на підвищення рівня знань, умінь і навиків протидії негативним явищам і формування відповідальної поведінки: інтерактивні бесіди на превентивну тематику, лекції, диспути в малих групах, тренінг, рольові ігри, ділові ігри, ситуативні вправи, «мозковий штурм», використання малюнків, аналіз ситуацій, презентації тощо) та методів превентивного виховання.

Досліджено, що в превентивній роботі з молодшими школярами в умовах Нової української школи соціальний педагог використовує ігрові технології; ІКТ; формує ненасильницьке спілкування як спосіб гармонізації стосунків в освітньому середовищі на основі принципів дитиноцентризму, виховання на цінностях, педагогіки партнерства, діяльнісного підходу, особистісно-орієнтованого підходу.

У другому розділі «Вивчення передумов девіантної поведінки в межах превентивного виховання молодших школярів в умовах НУШ» описано організацію дослідження передумов девіантної поведінки в рамках превентивного виховання молодших школярів в умовах НУШ; проаналізовано зміст та результат проведеного дослідження.

Зазначено, що базою експериментального дослідження передумов девіантної поведінки в межах превентивного виховання молодших школярів в умовах НУШ є Миколаївська ЗОШ І-ІІІ ступенів №23 Миколаївської міської ради. Вказано, що в дослідженні прийняли участь 20 учнів 3 «Б» класу: 11 хлопчиків и 9 дівчат. Вказано, що дослідження проводилось за

допомогою наступних методик: анкета «Поняття морального змісту» (для учнів); анкета «Модель визначення рівня дотримання дитиною морально-етичних норм поведінки» (для вчителя); анкета «Обізнаність з правилами здорового способу життя» (для учнів); опитувальник Т. Ахенбаха (для вчителя); методика «Виявлення рівня задоволеності учнів різними аспектами життя колективу» Л. Фрідмана (для учнів); тест-опитувальник батьківського ставлення Варги-Століна (для батьків).

Виявлено в якості передумов девіантної поведінки молодших учнів наступні: несформованість моральної свідомості школярів; несформованість знань про здоровий спосіб життя; схильність до девіантної поведінки; несприятливий психологічний клімат у учнівському колективі (прояв агресії, насильства тощо); деструктивний стиль сімейного виховання та проблемні відносини в родині.

На констатувальному етапі встановлено, що в учнів 3 «Б» класу є деякі передумови девіантної поведінки, які потребують корекції. За результатами анкети «Поняття морального змісту» 15% учнів мають високий рівень розуміння моральних норм та цінностей, 55% учнів – середній рівень; у 30% учнів взагалі не сформоване або сформоване на дуже низькому рівні розуміння сутності певних моральних норм та цінностей. За результатами анкети «Модель визначення рівня дотримання дитиною морально-етичних норм поведінки» (для вчителя) у 20% учнів високий рівень дотримання морально-етичних норм поведінки; у 40% достатній рівень; у 30% середній рівень; у 10% низький рівень. За результатами анкети «Обізнаність з правилами здорового способу життя» у 35% учнів виявлено високий рівень обізнаності; у 45% учнів – середній; у 20% учнів – низький рівень. За результатами методики Т. Ахенбаха (для вчителя) отримані наступні результати: в учнів 3 «Б» класу проявляються такі відхилення в поведінці: проблеми з увагою (у 20% учнів), показник зовнішніх проблем (у 20% учнів), тривожність (у 15% учнів), агресія (у 15% учнів), показник зовнішніх проблем (у 15%); окрім того, у 10% учнів проявляються замкнутість, порушення соціалізації, проблеми мислення. За результатами методики «Виявлення рівня задоволеності учнів різними аспектами життя колективу» Л. Фрідмана рівень задоволеності учнів різними аспектами життя колективу на середньому рівні. За результатами теста-опитувальника батьківського ставлення Варги-Століна (для батьків) у 35% батьків переважає тип батьківського ставлення «Прийняття», у 30% опитуваних переважає тип батьківського ставлення «Кооперація», у 15% опитуваних переважає шкала «Симбіоз», у 10% опитуваних переважає шкала «Авторитарна гіперсоціалізація», у 10% опитуваних батьків переважає шкала «Маленький невдаха». Це означає, що у 35% переважає неправильний тип батьківського ставлення.

У третьому розділі «Удосконалення превентивної роботи соціального педагога з молодшими школярами в умовах НУШ» розроблено авторську програму превентивного виховання учнів в умовах

НУШ «Нова школа превентивного виховання»; проаналізовано її результативність; розроблено соціально-педагогічні рекомендації батькам та вчителям учнів молодшої школи в межах ефективного превентивного виховання в умовах НУШ.

На формувальному етапі експерименту, з метою попередження девіантної поведінки в майбутньому, в межах превентивного виховання учнів молодшої школи в умовах НУШ автором розроблено соціально-педагогічну програму «Нова школа превентивного виховання». Зазначено основні напрями програми: формування моральної свідомості учнів; утвердження здорового способу життя; профілактика девіантної поведінки; профілактика негативних явищ (насильства, агресії, боулінгу) та формування позитивного психологічного клімату в класному колективі; формування правильного виховання молодших школярів батьками, педагогічної культури батьків. Відмічено, що програма включає 21 заняття (по 2 заняття на тиждень): окремо з учнями, окремо з їхніми батьками та сумісні заняття.

Після завершення формувального експерименту проведено контрольний зріз за методиками, використаними на констатувальному етапі, та виявлено результативність розробленої автором програми. Виявлено, що програма «Нова школа превентивного виховання» є ефективною, так як всі показники значно покращилися.

Досліджено, що на 25% збільшилась кількість учнів, у яких високий рівень розуміння моральних норм та цінностей, а кількість учнів з низьким рівнем розуміння моральних норм та цінностей зменшилась з 30% до 10%. За результатами анкети «Модель визначення рівня дотримання дитиною морально-етичних норм поведінки» (для вчителя) було виявлено, що учнів з високим рівнем дотримання морально-етичних норм поведінки стало на 15% більше; учнів з достатнім рівнем – на 5% більше; учнів з середнім рівнем стало на 10% менше; учнів з низьким рівнем після проведення превентивної програми виявлено не було. Значно покращилися знання учнів щодо здорового способу життя. Стало на 15% більше учнів з високим рівнем обізнаності; на 5% більше з середнім рівнем, учнів з низьким рівнем обізнаності виявлено не було. Знизилась кількість учнів, у яких проявляються відхилення у поведінці (за методикою Т. Ахенбаха): стало на 5% учнів менше з замкнутістю; на 10% менше учнів, у яких проявляється тривожність; на 5% учнів менше з порушенням соціалізації; на 5% учнів менше з порушенням мислення; в 2 рази менше учнів з проблемою уваги; на 10% учнів менше дітей з проявами агресії; на 10% менше дітей по показнику внутрішніх проблем і в 2 рази менше (з 20% до 10% дітей) дітей по показнику зовнішніх проблем.

Результати методики задоволеності учнів різними аспектами життя колективу показали, що психологічний клімат в класі значно покращився: за показником «Стан дружби або конфліктності» 55% учнів обрали твердження «У нашому класі іноді бувають сварки, але конфліктним наш клас назвати не можна». За показником «Стан взаємної відповідальності» 60% обрали

твердження «У нашій класі неможливо й погані вчинки турбують більшість однокласників». За показником «Стан взаємодопомоги (чи її відсутність)» думки учнів однаково розділились між твердженням «У нашому класі прийнято допомагати без нагадування» і твердженням «У нашому класі допомога надається тільки своїм друзям»; кожне з тверджень обрали по 40%.

В батьківському ставленні до дітей відбулися зміни (за результатами теста-опитувальника батьківського ставлення Варги-Століна): більше батьків стали використовувати оптимальний тип виховання: «прийняття» чи «кооперацію» (по 40% батьків); зменшилась кількість батьків, що використовують такі типи виховання як «симбіоз», «авторитарна гіперсоціалізація» та «маленький (-а) невдаха» (по 5% на кожний тип), які не є оптимальними для виховання.

Для закріплення отриманих результатів та з метою профілактики девіантної поведінки в майбутньому батькам та педагогам молодших школярів розроблено рекомендації.

ВИСНОВКИ

У роботі здійснено теоретичне узагальнення та експериментальне дослідження проблеми превентивної роботи соціального педагога в умовах НУШ: розглянуто концептуальні аспекти превентивного виховання учнів; проаналізовано роль школи у превентивному вихованні учнів та напрями роботи соціального педагога з превентивного виховання учнів; висвітлено НУШ як новий етап в українській системі освіти та проаналізувати превентивну роботу соціального педагога з молодшими школярами в умовах НУШ; проведено експериментальне дослідження передумов девіантної поведінки в межах превентивного виховання молодших школярів в умовах НУШ; розроблено та реалізовано авторську соціально-педагогічну програму превентивного виховання молодших школярів в умовах НУШ та виявлено її ефективність; надано поради батькам та педагогам щодо профілактики девіантної поведінки учнів. На основі узагальнення результатів дослідження автором роботи зроблено наступні висновки.

1. Аналіз наукової літератури з питання концептуальних аспектів превентивного виховання учнів дозволив зробити висновок, що превентивність представляє собою спрямованість на запобігання негативним явищам; перетворення ризикованого середовища на простір перспектив для особистісної самореалізації дитини, що дає змогу підвищити ефективність виховної роботи, попередити поширення негативних явищ у дитячому і молодіжному середовищі. Визначено, що превентивне виховання - це поліаспектне питання, основними функціями якого є діагностично-прогностична, корекційно-реабілітаційна, освітньо-консультативна, організаційно-методична, інтегративно-просвітницька. Науково обґрунтовано, що превентивна робота проводиться з дітьми та молоддю з

метою попередження відхилень у поведінці, допомоги тим, хто вже перебуває у несприятливих умовах виховання, став на шлях асоціальної і протиправної поведінки, починаючи з дошкільного віку і до завершення навчання у ВНЗ.

2. Встановлено, що превентивність є обов'язковою складовою навчання, виховання, розвитку дітей, оскільки превентивний процес істотно підсилює позитивний потенціал суб'єктів взаємодії. Основними напрямками превентивного виховання учнів школи визначено наступні: профілактика правопорушень серед неповнолітніх; профілактика куріння, вживання алкоголю, наркотичних речовин, інших негативних виявів в учнівському середовищі; утвердження здорового способу життя; розвиток особистісних ресурсів, життєвої компетентності, вироблення адаптивної стратегії поведінки; підвищення соціальної компетентності молоді, формування відповідальної поведінки. Для цього використовуються різноманітні форми та методи.

Обґрунтовано особливу роль соціального педагога у превентивному вихованні учнів, основними напрямками роботи якого встановлено: ведення шкільного обліку важковиховуваних учнів; контроль відвідування учнями школи; робота з неблагополучними сім'ями та учнями «групи ризику» (з обов'язковим веденням картотеки); превентивна просвіта та консультативна робота з учнями, батьками та педагогами; тісна співпраця з комісією в справах неповнолітніх, центрами соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, а також медичними закладами. Для цього використовує різноманітні методи та прийоми: бесіди, лекції, диспути, тренінги, флешмоби, тематичні виставки літератури, тематичні тижні тощо.

3. Вимоги часу призвели до необхідності освітньої реформи, наслідком якої стала Нова українська школа (НУШ), що має за мету розвиток компетентностей учнів, їх усвідомлюваності, здатності критично мислити, вміння застосовувати знання на практиці. Доведено, що превентивне виховання в умовах НУШ відбувається на основі педагогіки партнерства (у тісній взаємодії соціального педагога з учнями, батьками та вчителями), де родина по-новому, глибше залучена до навчально-виховного процесу дитини; діяльнісного та особистісно-орієнтованого підходів.

Обґрунтована необхідність введення превентивної роботи з молодшого шкільного віку, адже лише з дитинства можна прищепити основні знання, навички і звички з охорони здоров'я, які згодом перетворяться на важливий компонент загальної культури людини і вплинуть на формування здорового способу життя всього суспільства. Науково доведено, що саме у віці 6-9 років закладається майбутній потенціал здоров'я, це сенситивний період для виховання здорового способу життя. Діти молодшого шкільного віку вже здатні розуміти й усвідомлювати залежність стану здоров'я від способу життя: в цей період закладається фундамент особистості; нервова система дитини надзвичайно пластична і здатна змінюватися; у цьому періоді дитина володіє підвищеною лабільністю психіки, світосприйняття; спостерігається

залежність від дорослих, а батьки і педагоги – її найбільші авторитети. Пріоритети роботи соціального педагога в умовах НУШ пов'язані зі становленням та впровадженням нововведень у систему освіти, організацією такого соціально-психологічного супроводу освітнього процесу, за якого всі його учасники якісно й по-новому розкриватимуть свій потенціал.

4. З метою перевірки теоретичних висновків, дослідження передумов девіантної поведінки як напрямку превентивної роботи соціального педагога з молодшими школярами на базі Миколаївської ЗОШ I-III ступенів №23 Миколаївської міської ради проведено експериментальне дослідження, участь у якому взяли 20 учнів 3 «Б» класу (11 хлопчиків и 9 дівчат). Дослідження включало 5 напрямків: моральна свідомість школярів; знання про здоровий спосіб життя; схильність до девіантної поведінки; психологічний клімат в учнівському колективі; стиль сімейного виховання та відносини в родині.

На констатувальному етапі за допомогою анкети «Поняття морального змісту» (для учнів); анкети «Модель визначення рівня дотримання дитиною морально-етичних норм поведінки» (для вчителя); анкети «Обізнаність з правилами здорового способу життя» (для учнів); опитувальника Т. Ахенбаха (для вчителя); методики «Виявлення рівня задоволеності учнів різними аспектами життя колективу» Л. Фрідмана (для учнів); теста-опитувальника батьківського ставлення Варги-Століна (для батьків) виявлено, що в учнів 3 «Б» класу є деякі передумови девіантної поведінки, які потребують корекції.

5. На формувальному етапі експерименту, з метою попередження девіантної поведінки в майбутньому, в межах превентивного виховання учнів молодшої школи в умовах НУШ автором розроблено соціально-педагогічну програму «Нова школа превентивного виховання». Зазначено основні напрями програми: формування моральної свідомості учнів; утвердження здорового способу життя; профілактика девіантної поведінки; профілактика негативних явищ (насильства, агресії, боулінгу) та формування позитивного психологічного клімату в класному колективі; формування правильного виховання молодших школярів батьками, педагогічної культури батьків. Відмічено, що програма включає 21 заняття (по 2 заняття на тиждень): окремо з учнями, окремо з їхніми батьками та сумісні заняття.

Після завершення формувального експерименту проведено контрольну діагностику за методиками, використаними на констатувальному етапі, та виявлено, що програма «Нова школа превентивного виховання» є ефективною, так як всі показники покращилися.

6. Для закріплення отриманих результатів та з метою профілактики девіантної поведінки учнів в майбутньому батькам та вчителям молодших школярів соціальним педагогом розроблено рекомендації: індивідуальний підхід; власний позитивний приклад; акцент на позитивних рисах дитини; оцінювання не особистості дитини, а її поведінки; врахування психофізіологічних особливостей дитини.

Для удосконалення процесу превентивної роботи соціального педагога в умовах НУШ запропоновано: на державному рівні удосконалити нормативно-правову базу, що регулює діяльність соціального педагога; розробляти інноваційні технології превентивного виховання з урахуванням умов Нової української школи; підвищувати педагогічну та превентивну компетентність батьків учнів; залучати учнів, особливо дітей «групи ризику», до різноманітних видів позаурочної та позашкільної діяльності (кружків, секцій тощо); залучати до проведення заходів з превентивного виховання працівників правоохоронних органів.

У якості перспективи подальших досліджень проблеми превентивної роботи соціального педагога пропонуємо наступне: проведення досліджень превентивного виховання на окремих етапах розвитку школярів (молодшій, середній і старшій школі) в умовах НУШ; проведення досліджень з проблеми готовності педагога (у тому числі майбутнього) до превентивного виховання учнів різних вікових груп в умовах НУШ; пошук інноваційних форм і методів попередження негативних впливів середовища на дитину.

АНОТАЦІЯ

Бею Ю.І. Превентивна робота соціального педагога в умовах НУШ. – Рукопис.

Магістерська робота на здобуття наукового ступеня магістра соціальної роботи за спеціальністю 231 – Соціальна робота; Чорноморський національний університет ім. Петра Могили (м. Миколаїв), 2021.

У магістерській роботі досліджено проблему превентивної роботи соціального педагога в умовах НУШ. Автором розкрито концептуальні аспекти превентивного виховання учнів; розглянуто роль школи у превентивному вихованні учнів, а також напрями роботи соціального педагога з превентивного виховання учнів; охарактеризовано НУШ як новий етап в українській системі освіти, роботу соціального педагога в умовах НУШ; проаналізовано превентивну роботу соціального педагога з молодшими школярами в умовах НУШ; описано організацію дослідження передумов девіантної поведінки в рамках превентивного виховання молодших школярів в умовах НУШ; проаналізовано зміст та результат проведеного дослідження; розроблено авторську програму превентивного виховання учнів в умовах НУШ «Нова школа превентивного виховання»; проаналізовано її результативність; розроблено соціально-педагогічні рекомендації батькам та вчителям учнів молодшої школи в межах ефективного превентивного виховання в умовах НУШ.

Проведене дослідження дозволяє визначити, що превентивне виховання має починатися з молодшої школи. Це сприятиме зниженню ризику виникнення передумов девіантної поведінки. При тісній співпраці шкільного соціального педагога, учнів, їх батьків та вчителів в умовах НУШ, а також використанні розробленої превентивної програми результат превентивного виховання буде позитивним.

Ключові слова: превентивне виховання, молодші школярі, Нова українська школа, соціальний педагог, програма превентивного виховання.

ANOTATION

BeYu Y.I. Preventive work of a social pedagogue in the conditions of NUS. - Manuscript.

Master's thesis for the degree of Master of Social Work in specialty 231 - Social Work; Black Sea National University. Peter's Tomb (Nikolaev), 2021.

The master's thesis investigates the problem of preventive work of a social pedagogue in the conditions of NUS. The author reveals the conceptual aspects of preventive education of students; the role of school in preventive education of students is considered, and also directions of work of the social pedagogue on preventive education of students; NUS is characterized as a new stage in the Ukrainian education system, the work of a social pedagogue in NUS; the preventive work of a social pedagogue with junior schoolchildren in the conditions of NUS is analyzed; the organization of research of preconditions of deviant behavior within the limits of preventive education of younger schoolboys in the conditions of NUS is described; the content and result of the research are analyzed; the author's program of preventive education of students in the conditions of NUS "New school of preventive education" is developed; its effectiveness is analyzed; socio-pedagogical recommendations have been developed for parents and teachers of primary school students within the framework of effective preventive education in the conditions of NUS.

The study allows us to determine that preventive education should begin in primary school. This will reduce the risk of preconditions for deviant behavior. With the close cooperation of the school social pedagogue, students, their parents and teachers in the conditions of NUS, as well as the use of the developed preventive program, the result of preventive education will be positive.

Keywords: preventive education, junior schoolchildren, New Ukrainian school, social pedagogue, program of preventive education.